

Сергій КОНЮХОВ,
orcid.org/0000-0002-9908-5555
кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри історії, музеєзнавства і культурної спадщини
Національного університету «Львівська політехніка»
(Львів, Україна) serhii.v.koniukhov@lpnu.ua

РОЛЬ ДМИТРА АНДРІЄВСЬКОГО У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ОУН У 1920–1930-Х РОКАХ

У статті проаналізовано діяльність Дмитра Андрієвського у національно-визвольному русі України. Вказано на ключову роль Д. Андрієвського в організаційних процесах діяльності української спільноти. Адже саме він був одним із ідеологів українського націоналізму. З'ясовано основні напрями розвитку політичної та культурно-просвітницької діяльності для консолідації українців та ознайомлення світової громадськості із становищем українців під час перебування під окупаційними режимами. Завдяки Д. Андрієвському у Бельгії відбулася нарада представників українських організацій на еміграції. Він, як політичний референт ОУН, публікував низку праць на тему міжнародної політики, де закликав до застосування здобутого досвіду у боротьбі за незалежність України. На думку Д. Андрієвського, у міжвоєнний період важливим було вироблення централізованої зовнішньої політики українських організацій і створення позпартійної національно-громадської установи федеративного характеру.

Завдяки діяльності Д. Андрієвського вдавалося знайти способи консолідації українських патріотичні сили у Європі для ведення спільної політики і знайти підтримку своєї організаційної роботи серед лідерів європейських держав. У статті досліджено його діяльність, спрямований на залагодження і проведення узгодженої політики цілої ОУН.

Культурно-просвітницька діяльність Д. Андрієвського з центром у місті Брюссель творила широку мережу. Завдяки проведенню таких ініціатив українська громада мала можливість підтримувати одночасно зв'язок із творчою спільнотою та Проводом українських націоналістів. Д. Андрієвський наголошував на потребі в об'єднанні всіх сил українців, які перебували в еміграції для спільної боротьби за побудову Української держави. Зважаючи на попередній досвід, доводив, що не варто покладатись на підтримку інших держав та народів.

У міжвоєнний період українська спільнота в Бельгії організувала низку творчих вечорів, концертів, відкриттів виставок і святкувань. Д. Андрієвський організував акції проти голодомору-геноциду на території України та іншої злочинної політики СРСР.

Ключові слова: зовнішня політика, культурно-просвітницька робота, міжвоєнний період, націоналізм, Європейське Об'єднання Українських Організацій на чужині.

Serhii KONIUKHOV,
orcid.org/0000-0002-9908-5555
Candidate of Historical Sciences,
Senior Lecturer at the Department of History, Museology and Cultural Heritage
Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) serhii.v.koniukhov@lpnu.ua

THE ROLE OF DMYTRO ANDRIEVSKYI IN THE FOREIGN POLICY OF THE OUN IN THE 1920S AND 1930S

The article analyzes the activity of Dmytro Andrievskiyi in the national liberation movement of Ukraine. The key role of D. Andrievskiyi in the organizational processes of the Ukrainian community is indicated. After all, he was one of the ideologues of Ukrainian nationalism. The main directions of the development of political and cultural and educational activities for the consolidation of Ukrainians and the familiarization of the world public with the situation of Ukrainians during their stay under the occupation regimes have been clarified.

Meetings of representatives of Ukrainian organizations in emigration took place in Belgium thanks to D. Andrievskiyi. As a political referent of the OUN, he published a number of works on the topic of international politics, where he called for the application of the experience gained in the struggle for Ukraine's independence. According to D. Andrievskiyi, in the interwar period it was important to develop a centralized foreign policy of Ukrainian organizations and to create a non-party national public institution of a federal nature.

Thanks to the activities of D. Andrievskiy, it was possible to find ways of consolidating Ukrainian patriotic forces in Europe to conduct a common policy and to find support for his organizational work among the leaders of European states. The article examines its activities aimed at establishing and implementing a coordinated policy of the entire OUN.

D. Andrievskiy's cultural and educational activities centered in the city of Brussels created a wide network. Thanks to such initiatives, the Ukrainian community had the opportunity to simultaneously maintain contact with the creative community and the Parade of Ukrainian Nationalists. D. Andrievskiy emphasized the need to unite all the forces of Ukrainians who were in exile for a joint struggle for the construction of the Ukrainian state. He proved that it is not worth relying on the support of other states and peoples.

In the interwar period, the Ukrainian community in Belgium organized a number of creative evenings, concerts, exhibition openings and celebrations. D. Andrievskiy organized actions against the genocide-famine on the territory of Ukraine and other criminal policies of the USSR.

Key words: *foreign policy, cultural and educational work, interwar period, nationalism, European Union of Ukrainian Organizations Abroad.*

Постановка проблеми. Визначальним впливом на формування зовнішньої політики ОУН був аналіз помилок національно-визвольної боротьби 1917–1921 рр. Успіхи та невдачі у зовнішній політиці доби революційних змагань стали цінним досвідом для українських борців за незалежність України. Незважаючи на геополітичні зміни та розпад імперій наприкінці Першої світової війни, українцям не вдалось тоді здобути незалежність, а невдалий вибір союзників, вектор зовнішньої політики сприяли розгортанню на території України широкомасштабних бойових дій.

Власну зовнішньополітичну діяльність Провід ОУН у 1930-х роках провадив, опираючись, насамперед, на власні сили та з огляду на те, що «самостійна і вільна українська держава стане важливим і корисним чинником у збереженні рівноваги у Східній Європі, як також і корисним чинником у культурному й економічному розвитку всієї Європи» (Ляхович, 1974: 916).

З огляду на те, що опора на власні сили потребувала розширення мережі й співпрацю з іншими українськими організаціями, спробуємо проаналізувати роль Дмитра Андрієвського у розвитку й зміцненню проукраїнських сил у Західній Європі та Бельгії зокрема.

Звичайно, ОУН не могла розраховувати на підтримку своїх правових, політичних та інституційних прагнень з боку держав-окупантів, а також держав-переможниць у Першій світовій війні, які визначали міжнародну політику. Тому в міжвоєнний період українські націоналісти зосередили свою увагу на більш нейтральні держави, а також ті, що вимагали перегляду міжнародних відносин.

Питанням консолідації громадсько-політичних, культурних та військових діячів та науковців на території Королівства Бельгія зайнявся Д. Андрієвський, який уже в 1919–1920 рр. працював у складі дипломатичної місії Української Народної Республіки у Швеції, а у 1921 році був консулом у Швейцарії. Після національно-

визвольної боротьби 1917–1921 рр. перебував у Брюсселі, де очолив Українську національну раду у Бельгії та Європі, об'єднання українських організацій у Брюсселі. Окрім того маловідомим є той факт, що напередодні конференції Є. Коновалець планував обрання на посаду Голови Проводу українських націоналістів саме Д. Андрієвського. Але під час обговорення цього питання Є. Коновальця переконали в доцільності його власної персони на чолі Проводу. Проти кандидатури Д. Андрієвського були такі аргументи: 1) його погана обізнаність з усіма поточними актуальними справами; 2) слабкий зв'язок з організаціями в Західній Україні; 3) його місце перебування (Королівство Бельгія), яке не давало можливості стати реальним, а не номінальним, центром підготовки конгресу (Документи і матеріали з історії Організації Українських Націоналістів. Том 2. Частина 2. 2007). Тим не менш, Є. Коновалець пише Д. Андрієвському, що саме його бачить майбутнім головою Проводу і радить йому підготуватись до обрання на конгресі, ґрунтовніше ознайомитись зі всіма нюансами націоналістичного руху в краю і закордоном (Архів ОУН у Києві, ф. 1. Оп. 3. Спр. 2. Арк. 17). Однак Д. Андрієвський відповів Коновальцеві, що, незалежно від того, що йому вже доводилося бути в ролі керівника різних організацій, все ж має більше бажання провадити наукову і публіцистичну діяльність: «... я маю великий потяг до обсервації, книги, моделювання людської думки». З різних причин він не міг швидко змінити місце перебування (місто Брюссель). Але головною причиною, на думку Д. Андрієвського, було те, що крім Є. Коновальця ніхто з його соратників не здатен виконати це історичне завдання (Архів ОУН у Києві, ф. 1. Оп. 3. Спр. 2. Арк. 18–19).

Аналіз досліджень. Саме на діяльність Д. Андрієвського і його внесок у процес підготовки Першого Конгресу Українських Націоналістів звернув увагу у своїй науковій розвідці

О. Кучерук. Він, зокрема, зазначив, що саме Д. Андрієвський розробив теоретичні засади і накреслив практичні форми організації націоналістів (Кучерук, 2006: 76-101).

Актуальним є дослідження зовнішньополітичних орієнтирів України у геополітичних візіях Д. Андрієвського (20–30-ті рр. ХХ ст.), яке провів Т. Стародуб. Його аналіз ствердив, що діяльність та стратегічне бачення Д. Андрієвського відводили Україні місце регіонального лідера Східної Європи, стабільного та безпекового центру на східних кордонах Європейського співтовариства супроти агресивної політики Москви (Стародуб, 2019: 50-56).

Серед дослідників, які розглядали питання діяльності українських націоналістів у еміграції у міжвоєнний період варто назвати таких: М. Посівнич (Посівнич, 2010), І. Гаврилів (Гаврилів, 2019), Р. Мельник (Мельник, 2010), О. Сич (Сич, 2010), Т. Бублик (Бублик, 1997), О. Сухобокова (Сухобокова, 2012), М. Палієнко (Палієнко, 2001).

Формулювання цілей статті. Метою нашого дослідження – вказати на організаційні, дипломатичні та політичні зусилля Д. Андрієвського для політики ОУН в еміграції.

Виклад основного матеріалу. Під час свого перебування в країнах Західної Європи та Північної Америки, Д. Андрієвський намагався поєднати громадсько-політичну діяльність із культурно-просвітницькою; закликав до динамічного національного руху та творчих змагань. В одній із своїх праць він зазначив, що «...ми покладемо центр нашого політичного життя в...глибини української національної душі, сама українська національна ідея – ось справжня стихія наша. В ній шукатимемо директив реальної роботи. Будемо намагатися розбурхати наш народ, розбити мертвий спокій, створений надто оглядними політиками, збурити приспану душу нації, розвіяти туман, нав'язаний сподіваннями чужої допомоги. Ми будемо намагатись зібрати й скерувати в річище живих сил народу в напрямку державного будівництва, й не дати їм розбитись на марні струмки. Ми будемо прислуховуватись до органічних прагнень соціальної природи нації й будемо старатись допомогти їй сконсолідуватись згідно з власними потребами й законами» (Андрієвський, 1928: 8-11). У такий спосіб Д. Андрієвський наголошував на потребі в об'єднанні всіх сил українців, які перебували в еміграції для спільної боротьби за побудову Української держави. Зважаючи на попередній досвід, доводив, що не варто покладатись на підтримку інших держав та народів. Свої ідеї він часто висвітлював на сторінках

журналів «Національна думка», «Розбудова нації» та ін. Д. Андрієвський багато писав на ідеологічні теми, працював над теоретичними основами націоналізму. У листопаді 1927 р. обраний до складу Проводу українських націоналістів (ПУН) (Мартинець, 1949: 210-211).

Питання, хто має очолити ПУН, обговорювали ще перед конференцією. Оскільки Д. Андрієвський був головою організаційного комітету, а також головою президії конференції, то, за ustalеним правилом, саме він мав би очолити Провід. Але в середовищі націоналістів, цілком природно, існувала думка, що Провід має очолити Є. Коновалець. На черговій нараді провідну роль було вирішено надати Є. Коновальцю. Хоча ще на конференції він вагався, вважаючи, що недоцільно одній особі керувати УВО і організацією націоналістів, та все ж таки дав згоду. Тим часом В. Мартинець став секретарем і референтом преси й пропаганди, Д. Андрієвський – ідеологічним референтом, М. Сціборський – політичним референтом.

В березні відбулося «Спецповідомлення про засідання Проводу ОУН в Парижі». В помешканні Олекси Бойківа відбулось засідання Проводу ОУН, де були присутні Є. Коновалець, М. Капустянський, О. Бойків, Д. Андрієвський. Постановили: Д. Андрієвського скерувати до Канади для збору коштів і у справі українських військових формувань у Канаді (ГДА СЗРУ. Ф. 1. Спр. 6964. Т. 1. Арк. 123). Слід зазначити, що якраз свої перші вишколи молоді ОУН проводила серед українців, які також перебували в еміграції. Відповідно, уже в 1930 році в Подєбрадах (Чехословаччина) під проводом Ярослава Барановського було проведено тритижневі військово-вишкільні курси. Інструкторами на цих курсах були Омелян Сенік, Володимир Мартинець, Яворський. У березні 1931 року організаційний референт ПУН Микола Сціборський спільно з Миколою Капустянським організували в Парижі вишкільні курси для підвищення кваліфікації офіцерів-українців, які перебували в еміграції. Згідно із сучасними дослідженнями М. Посівнича, планувалося створювати філії таких курсів й в інших державах (Посівнич, 2009: 15-20). За даними польських спецслужб, на теренах Європи ОУН у 1930 році мала понад 1 тисячу членів (Посівнич, 2003: 38). Отже, ОУН у 1930-х роках була націлена на міжнародну співпрацю і володіла скоординованою мережею підпільного руху.

Перебуваючи у Франції, Д. Андрієвський враховував політичні особливості цього регіону. З одного боку тут вже перебувала українська полі-

тична еміграція під безпосереднім впливом УНР. Поміж тим, це мало подекуди негативний вплив на об'єднану позицію української спільноти. Найстарішою українською організацією у міжвоєнний період у Франції була Українська Громада, однак вона не поширювала свого впливу за межі Парижу. З іншого боку, впродовж 1925–1932 рр. на території Франції діяв Союз Українських Громадян у Франції – українська більшовицька організація, яка протидіяла українському визвольному рухові, акцентуючи на тому, що вся влада має належати робітникам та селянам.

Тому Дмитру Андрієвському більш якісно вдалося проявити свої організаторські здібності в сусідній країні – Бельгії. Українська громада в Бельгії була менш чисельною, але завдяки вмілому керівництву інженера Дмитра Андрієвського тут не залишалось простору для антагоністичних політичних концепцій, як це було серед української спільноти у Франції. Зважаючи на активну позицію Д. Андрієвського, його з 1922 року році обирають головою Українського комітету в Бельгії. У 1930-х роках він активно взаємодіє з українською елітою, яка продовжує репрезентувати ідеї Української Народної Республіки. У своїх публікаціях він ставився прихильно до співпраці ОУН з іншими українськими політичними силами. У своїх працях національно-державницького спрямування у часописах «Тризуб», «Розбудова нації», «Національна думка» Дмитро Андрієвський репрезентує погляд на СРСР. Зокрема, у своїй праці «Міжнародна акція ОУН» (Андрієвський, 1955: 141-165) Д. Андрієвський описує геополітичне становище в Європі міжвоєнного періоду з огляду на можливості співпраці ОУН із іншими організаціями. Така зацікавленість була зумовлена не лише новітнім воєнним досвідом, але й потребою вдосконалення методів визвольної боротьби, пропагандистської роботи, організації мережі. Зокрема, інженер Д. Андрієвський наголошує: «В останніх роках становище великих потуг проти України дещо змінилося. Вони почали усвідомлювати собі істоту й вагу української національно-державної справи. Однак з'являються познаки, що деякі потуги схильні розглядати Україну як терен їх майбутньої експанзії, ба – навіть колонізації. Українські націоналісти, вітаючи всяку спробу пов'язати українську справу з загально-європейським життям є дуже ворожі таким тенденціям і поборюють їх всіма доступними засобами» (Андрієвський, 1955: 164). У цій же у праці йдеться про контакти ОУН з японцями для військово-політичного ослаблення більшовизму та про намагання використати реві-

зійоністичний рух в країнах Європи задля розвитку української справи. В планах було також проведення міжнародної конференції поневолених народів СРСР. Подальшим кроком мало би стати залучення ширшого кола держав, невдоволених ситуацією, що склалася на основі Версальського мирного договору. З цією метою планувалось створення українського корпусу на Балканах, який би складався з українських емігрантів та хорватів, болгарів, македонців. Поставки зброї та амуніції мали бути здійснені із Італії. Ставлення до угорців, хоч і ревізійоністів, було скептичним з огляду на їхні претензії щодо Закарпаття. Однак такий план все ж не вдалося реалізувати.

Внаслідок активної діяльності Д. Андрієвський попадає під пильне стеження радянських спецслужб, які намагаються його завербувати. З цією метою неодноразово надсилають своїх агентів у 1930-х роках та в повоєнний період (ГДА СБУ. Ф. 60. Спр. 88160. Т. 1. Арк. 40–73). Однак, незважаючи на зусилля Головного Управління Державної Безпеки НКВС завербувати Д. Андрієвського не вдалося ні в міжвоєнний період, ні після Другої світової війни.

Для поширення впливу організації до і навіть після завершення Другої світової війни Д. Андрієвський підтримує зв'язок з генералом Франко, групою де Голля, з владними структурами Англії, Бельгії та ін. Серед членів центрального Проводу ОУН користується повагою та авторитетом (ГДА СЗРУ. Ф. 1. Спр. 132. Т. 5. Арк. 23–25).

Також після війни він зберігав ту ж таки позицію стосовно російського імперіалізму та СРСР, публікуючи праці «Наша позиція», «Російський колоніалізм і советська імперія», «Шлях розбудови» тощо.

Активна співпраця Д. Андрієвського із українською еміграційною елітою не лише популяризувала українську історико-культурну спадщину, а також допомогла об'єднати всі українські громадсько-політичні сили. З-поміж усіх українських громадсько-політичних організацій на території Бельгії найбільш активно себе проявила «Громада» в м. Брюсселі під керівництвом Д. Андрієвського. Вона регулярно видавала бюлетень французькою мовою про найважливіші події на українських землях. Така ж «Громада» існувала й у місті Льєж на території Бельгії під керівництвом Мокловича, Сацюка та Бидловського (Розбудова нації. 1929: 298). Про активну діяльність українського національного руху довідуємось також з листа Д. Андрієвського до Є. Коновальця від 9 листопада 1930 р., в якому адресант інформує про те, що в Бюро у Брюсселі щотижня виходять

комунікати в кількості 400 примірників з долученням одного аркушу документів (листів, пастирських листів тощо), які розсилаються до Женеви, Риму та Парижу (Документи і матеріали з історії ОУН, 2007: 171). Пізніше у цьому бюро було надруковано статті на міжнародні теми, меморандуми та відозви ОУН, які також були надіслані до українських та іноземних редакцій.

Завдяки Д. Андрієвському у Бельгії в 1931 році відбулася нарада представників українських організацій на еміграції і в тому ж таки році він, як політичний референт ОУН, публікує працю «Українська справа на міжнародній шахівниці» в якій аналізує міжнародну політику та договори, що склалися після завершення Першої світової війни і наголошує на потребі застосування здобутого досвіду у боротьбі за незалежність України. На його думку, майбутніми союзниками у цій боротьбі могли б стати країни Балтії та, водночас, для Д. Андрієвського СРСР, Румунія та Польща були найбільшими противниками націоналістичного руху (Андрієвський, 1931: 257-265).

Ще однією із заслуг Д. Андрієвського було вироблення централізованої зовнішньої політики українських організацій і створення позпартійної національно-громадської установи федеративного характеру. У січні 1932 року було опубліковано декларацію, в якій Д. Андрієвський (Бельгія), М. Галаган (ЧСР), Е. Клюн (Австрія), І. Орлов (Болгарія), І. Бартович (Литва), Є. Онацький (Італія), З. Кузеля (ФРН) повідомляли українське суспільство про створення громадської надбудови під назвою Європейське Об'єднання Українських Організацій на чужині. Усіма справами Об'єднання мав опікуватися Секретаріат у складі Української Національної Ради в Брюсселі (Бельгія) (Розбудова нації, 1931: 3).

Для консолідації українських громадсько-політичних сил та зростання авторитету української спільноти Д. Андрієвський організовує культурне дозвілля українців – виставку графічного мистецтва у Брюсселі. Ця подія стала першою пробою співставлення творчого доробку українців у сфері образотворчого мистецтва з подібним доробком інших народів (чехів, поляків, французів та бельгійців). Таке співставлення безсумнівно дало змогу отримати об'єктивні оцінки. Музей книги в Брюсселі був найбільш зручним місцем для проведення такої акції. Тут українські митці отримали міжнародне визнання. Це засвідчили схвальні відгуки Дирекції Музею та зацікавленість публіки. Велика зала з численними вітринами (15) повністю заповнена експонатами, які розвішані по стінах і розставлені за склом (до 300 експонатів різного розміру).

Відповідно до поданого опису робіт, представлених на виставці, можемо дійти висновку про те, що на виставці графічного мистецтва у Брюсселі були представлені художники саме київської групи графіків-бойчуків, більшість з яких зазнала репресій від радянської влади уже наприкінці 1930-х років (Андрієвський, 1927: 3). До організаційного комітету представлення творчих робіт графіки та гравюри входили Д. Андрієвський, В. Січинський та В. Голубець.

Зважаючи на постійну роботу та старання української спільноти в Бельгії, 10 травня 1931 року відбулось відкриття Українського Відділу в Королівському Музеї м. Брюссель. У ньому було зібрано пам'ятні відзнаки українських військових формувань 1918–1920 рр. Така подія давала можливість українській спільноті вкотре засвідчити свою позицію про національне буття та боротьбу за державність.

Сама ж діяльність Д. Андрієвського у розвитку українських музейних колекцій на території Бельгії розпочалась раніше, у 1929 році, коли було організовано та завершено невелику Українську Секцію у Світовому музеї м. Брюссель. Після цього українські емігранти вирішили застосувати свої зусилля й у іншій інституції. Вони звернули увагу на Військовий Музей, який уже тоді відзначався відмінною організацією та цікавим матеріалом, в якому були розміщені експонати з-поза меж Бельгії. З-поміж усіх брюссельських музеїв він був найбільш відвідуваним чудовим простором для культурно-просвітницької роботи.

Як і тоді, так і сьогодні у цьому музеї виставлені постійні експозиції, які стосуються Першої світової війни, націй та народів, які брали в ній участь. Кожна нація має одну або декілька вітрин, в яких розміщено зброю, амуніцію, прапори, відзнаки та медалі, зображення та манекени в одностроях. В окремих залах розміщено пам'ятки бельгійської армії та трофеї Першої світової війни.

Варто зазначити, що і сам Військовий Музей існував з 1910 року. Одразу після завершення Першої світової війни основний масив цих музейних експозицій був розташований у старому приміщенні і ним ніхто не опікувався. Однак після того як директором музею став колишній військовий-кавалерист Леконт розпочалася організація музейного простору (Aronsson, Elgenius, 2015: 21).

Українська Громада м. Брюссель у тісній співпраці адміністрацією Музею здійснила необхідні заходи для та виділення площ для Українського Відділу. Згодом цю організаційні функції перебрала на себе Українська Національна Рада. Уже перші старання показали, що дирекція Музею ста-

вється прихильно до пропозиції українців постачати їй матеріали, з яких можна би було організувати Відділ. Ці матеріали були зібрані з територій Польщі та Чехословаччини, де перебували військові емігранти післяреволюційних змагань 1917–1921 рр. Тому українська спільнота Бельгії звернулась з проханням до уряду Чехословаччини, а дирекція Музею до уряду Польщі з проханням про виділення музейних експонатів, які були відібрані від українських відділів під час інтернації. Польська держава рішуче відмовилась надавати допомогу українцям у цьому питанні. Однак завдяки дипломатам міністерства закордонних справ королівства Бельгія вдалось перевезти всі матеріали, які їм було передано для Українського Відділу. Отже, довелось покладатись головним чином на власні сили української спільноти в Бельгії, допомогу української військової еміграції в інших країнах та на доброзичливість бельгійців.

У своєму листі до Є. Коновальця Д. Андрієвський розповідав, що відкриття відділу відбулося вельми успішно. Однак в той же час зазначав про імовірний тиск на адміністрацію Музею з боку польських органів влади (Архів ОУН у Києві, ф. І. Оп. 3. Спр. 2. Арк. 148).

Найбільш цінні речі для організації Українського Відділу переслав генерал Куш. Бібліотека ім. Петлюри в Парижі надіслала маску покійного отамана, полковник В. Вишинський надіслав булаву, подаровану йому Січовиками. В книгарні Савули у Відні було закуплено шапку-мазепинку та бляхи до поясів. Роздобуто зображення Перфещького та зроблено прапор з тризубом на древку (Літопис Червоної Калини, 1931: 44).

Таким чином було зібрано матеріал для підготовки двох манекенів: одного – в однострої наддніпрянського козака, у смушевій шапці зі шликом; другого – в однострої галицького січового стрільця в мазепинці. Згодом до цієї колекції також долучили манекен в однострої старшини українського кавалерійського відділу. Поруч із цими експонатами у великій вітрині лежать речі і пам'ятки українського війська, а на стіні зображено стратегічний наступальний план кінця 1918 року, чотири таблиці відзнак усіх рангів обох армій, зображення та портрети.

Відкриття відбулось 10 травня 1931 року. На цю подію були запрошені всі члени Товариства. Українці також розіслали запрошення бельгійцям, литовцям, грузинам. Приїхало багато українців з провінцій. Подія розпочалась із промови Голови Української Національної Ради Д. Андрієвського. В ній він висловив подяку дирекції за прихильність до створення музейної колекції, присвяченої

діяльності Української Армії в Музеї. Також подав загальні відомості про Україну та її значення в минулому та майбутні перспективи.

Незважаючи на успішне відкриття української експозиції у Військовому Музеї, Д. Андрієвський доклав зусиль, щоб доповнити її новими елементами. Про це ми дізнаємося із його листа до Є. Коновальця (Архів ОУН у Києві. ф. І. Оп. 3. Спр. 2. Арк. 147.), у якому йшлося про представлення портретів військових (розміром 15x20 см) роботи П. Холодного (Осташко, 1998: 24-38) у музеї міста Брюссель. Варто зазначити, що той же П. Холодний у 1927 році брав участь у «Виставці української графіки в Бельгії», де була представлена виставка української графіки та гравюри (Вашук, 2016: 252-263), тобто в такий спосіб співпраця митців з Д. Андрієвським відбувалася неодноразово.

Зважаючи на успішну роботу в музеї міста Брюссель, в одному з наступних листів Д. Андрієвський пропонує Є. Коновальцю доповнити експозицію ще одним манекеном в однострої та обдумати заснування ще одного українського відділу в паризькому музеї (Архів ОУН у Києві. ф. І. Оп. 3. Спр. 2. Арк. 150).

В рамках проведення просвітницької та культурної роботи в 1932 році було проведено «Український Великдень у Бельгії» завдяки співпраці Національного Союзу Українських Студентів та тих, які прибули на це свято з Генту, Брюсселю, Лювену, Льєжу і Серену. Під час цієї весняної зустрічі з-посеред інших виступів присутню аудиторію зацікавив реферат, проголошений Д. Андрієвським на тему: «Молодь і старше громадянство» (Діло, 1932: 4).

Водночас Д. Андрієвський намагався повернути увагу світової громадськості до подій, що відбувалися в підрадянській Україні, де лютував голодомор-геноцид і почалися масові політичні репресії. Вже восени 1933 року від імені Європейського об'єднання українських організацій на чужині Д. Андрієвський надіслав декілька повідомлень до Громадського комітету рятунку у Львові для співпраці та обміну інформацією; для організації днів жалоби та акцій протесту проти дій СРСР (Повідомлення Європейського об'єднання українських організацій. URL: <http://avr.org.ua/viewDoc/12811> (date of access: 23.07.2024)). У 1934 році він від імені Європейського об'єднання українських націоналістичних організацій написав протест проти прийому СРСР до Ліги Націй.

Висновки. У своїй зовнішньополітичній діяльності Дмитро Андрієвський, який спо-

чатку очолював політичну референтуру ОУН, а в 1930-х роках був референтом ОУН, чітко усвідомлював можливості для співпраці українських патріотичних сил. Для цього проводив складну організаційну та інституційну роботу українського національного руху за кордоном наприкінці 1920-х та на початку 1930-х рр. Для зростання організації та поштовху патріотичного, національного руху опікувався проведенням культурно-просвітницької заходів

та виданням брошур та комунікатив. Завдяки організації Українського Відділу при Військовому Музеї м. Брюссель вдалося зберегти та популяризувати історичну пам'ять про українську націю в загальноєвропейському просторі. Активна співпраця Д. Андрієвського із українською еміграційною елітою не лише популяризувала українську історико-культурну спадщину, а також допомогла об'єднати всі українські громадсько-політичні сили.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвський Д. Виставка українського Графічного мистецтва в Брюсселі: *Діло*: 6 травня 1927. Ч. 93. С. 3.
2. Андрієвський Д. Міжнародна акція ОУН: *ОУН 1929 – 1954*.: Париж, 1955. С. 141–165.
3. Андрієвський Д. Наша позиція. *Розбудова нації*.: Прага, 1928. Ч. 1. – С. 8–11.
4. Андрієвський Д. Українська справа на міжнародній шахівниці. *Розбудова Нації*. – Прага, 1931. Ч. 11-12. С. 257–265.
5. Архів ОУН у Києві. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 2. Арк. 17–19.
6. Бублик Т. В. Наукова та культурно-освітня діяльність української еміграції в Чехословаччині та Німеччині в 20-30-ті роки ХХ століття: автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 «Історія України». К., 1997. 24 с.
7. Ващук Л. В. Петро Іванович Холодний: постать митця (за документами Центрального державного архіву зарубіжної українки). *Архіви України*. 2016. № 5/6. С. 252–262.
8. Гаврилів І. О. УВО-ОУН: в боротьбі за Українську Державу: монографія. Львів: *Левада*. 2019. 500 с.
9. Галузевий державний архів Служби безпеки України. Ф. 60. Спр. 88160. Т. 1. Арк. 40–73.
10. Галузевий державний архів служби зовнішньої розвідки України (далі – ГДА СЗРУ) Ф. 1. Спр. 11332. Т. 5, Арк. 23–25.
11. ГДА СЗРУ. Ф. 1. Спр. 6964. Т. 1. Арк. 123.
12. Документи і матеріали з історії Організації Українських Націоналістів. Том 2, Частина 2: Листування Є. Коновальця з Д. Андрієвським (1927–1934 р.) / упоряд. Ю. Черненко. Київ: *Видавництво імені Олени Телізи*, 2007. 536 с.
13. Кучерук О. Дмитро Андрієвський і процес підготовки Першого конгресу українських націоналістів 1929 р. *Український визвольний рух: науковий збірник*. Ч. 8. Львів. 2006. С. 76–101.
14. Лист Д. Андрієвського до Є. Коновальця від 14 травня 1931 р. *Архів ОУН у Києві*. Ф. 1. Оп. 3, Спр. 2. Арк. 147–148. Копія, машинопис.
15. Лист Д. Андрієвського до Є. Коновальця від 24 травня 1931 р. *Архів ОУН у Києві*. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 2. Арк. 150.
16. Мартинець В. Українське підпілля: Від УВО до ОУН. Спогади й матеріали до передісторії та історії українського організованого націоналізму. – Б. м. (*Вінніпег*). 1949. С. 210–211.
17. Мельник Р. Теоретико-моделюючі основи В. Петріва щодо збереження та популяризації української історико-культурної спадщини в Празі. *Всеукраїнський науковий журнал «Мандрівець»*. 2010. С. 16–20.
18. Ляхович Є. Діяльність ОУН у Лондоні в 1933-1935 роках. *Євген Коновалець і його доба*. – Мюнхен: *Фундація ім. Євгена Коновальця*. 1974. С. 916.
19. Об'єднання українських організацій за кордоном. – *Розбудова нації, річник V*, Прага, ч. 1-2(48-49), 1932. – с. 3.
20. Палієнко М. Г. Створення та діяльність Українського історичного кабінету в Празі (1930–1945 рр.). *Вісник Київ. нац. лінгв. ун-ту. Серія «Історія. Економіка. Філософія»*. 2001. Вип. 5. С. 349–356.
21. Посівнич М. Воєнно-політична діяльність ОУН в 1929-1939 рр. / *Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, ЦДВР*. Львів. 2010. 368 С.
22. Посівнич М. Воєнно-політична діяльність ОУН у липні – вересні 1939 року. *Галицька брама: Львів 1939 рік*. Львів: *Центр Європи, Інститут Львова*, 2009. № 7-9 (175-177). С. 15–20.
23. Посівнич М. Формування військової доктрини ОУН (1929-1939). *Український визвольний рух*. Львів. 2003. 36. 1. С. 34–44.
24. Сич О. Зовнішня політика закордонних частин ОУН // *Питання історії України*. 2010. Т. 13. С. 66–70.
25. Сухобокова О. Український культурно-освітній осередок у Чехо-Словацькій республіці у 1920-х рр. *Історія України*. № 41-42, листопад 2012. С. 3–9.
26. Осташко Т. С. З історії літературно-мистецького життя в Україні за часів Центральної Ради. *Український історичний журнал*. 1998. № 3. С. 24–38.
27. Український Великдень у Бельгії. *Діло*. 20 травня 1932. Ч. 109. С. 4.
28. Український Відділ при Військовому Музею в Брюсселі. *Літопис Червоної Калини*. 1931. Ч. 7–8. 44 с.
29. Українська еміграція у Франції, Бельгії та Люксембурзі. *Розбудова нації*. Прага. 1929. Ч. 8–9. С. 298.
30. Aronsson P., Elgenius G. National Museums and Nation-building in Europe 1750-2010: Mobilization and Legitimacy, Continuity and Change. New York. 2015. 226 p.

31. Starodub T. Ukraine's Foreign policy guidelines in the geopolitic vision of Dmytro Andrievsky (20-s – 30-s of XX century). Зовнішньополітичні орієнтири України у геополітичних візіях Дмитра Андрієвського (20–30-ті рр. XX ст.) *Humanitarian Vision*. 2019. 5. № 1. С. 50–56.

32. Повідомлення Європейського об'єднання українських організацій на чужині до Громадянського комітету рятунку у Львові від 25.12.1933 року: веб-сайт. URL: <http://avr.org.ua/viewDoc/12811> (дата звернення: 23.07.2024).

33. Повідомлення Європейського об'єднання українських організацій на чужині до Громадянського комітету рятунку у Львові від 28.11.1933 року: веб-сайт. URL: <http://avr.org.ua/viewDoc/12810> (дата звернення: 23.07.2024).

REFERENCES

- Andrievskyi D. (1927) Vystavka ukrainskoho Hrafichnoho mystetstva v Briusseli: [Exhibition of Ukrainian Graphic Art in Brussels] Dilo: 6 travnia 1927. Ch. 93. 4 p. [in Ukrainian].
- Andrievskyi D. (1955) Mizhnarodna aktsiia OUN: [International action of the OUN] OUN 1929–1954. Paryzh. pp. 141-165. [in Ukrainian].
- Andrievskyi D. (1928) Nasha pozytsiia. [Our position.]. *Rozbudova Natsii*. Praha. CH. 1. pp. 8–11. [in Ukrainian].
- Andrievskyi D. (1931) Ukrayinska sprava na mizhnarodnyi shakhivnytsi [The Ukrainian case on the international chessboard]. *Rozbudova Natsii*. Praha, 1931. CH. 11–12. pp. 257–265. [in Ukrainian].
- Arkhiv OUN u Kyievi. F. 1. Op. Z. Spr. 2. Ark. 17–19. [in Ukrainian].
- Bublyk T. V. (1997) Naukova ta kulturno-osvitnia diialnist ukrainskoi emihratsii v Chexoslovachchyni ta Nimechchyni v 20-30-ti roky XX stolittia: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01 «Istoriya Ukrayiny». [Scientific and cultural and educational activities of the Ukrainian emigration in Czechoslovakia and Germany in the 20s and 30s of the 20th century: author's abstract. thesis ... candidate history Sciences: 07.00.01 "History of Ukraine"]. Kyiv. 24 p. [in Ukrainian].
- Vashchuk L. V. (2016) Petro Ivanovych Kholodnyi: postat myttsia (za dokumentamy Tsentralnoho derzhavnoho arkhivu zarubizhnoi ukrainiky). [Petro Ivanovych Kholodny: the figure of the artist (according to the documents of the Central State Archive of Ukrainian women abroad)] *Arkhivy Ukrayiny*. № 5/6. S. 252–262. [in Ukrainian].
- Havryliv I. O. (2019) UVO-OUN: v borotbi za Ukrainsku Derzhavu: monohrafiia. [UVO-OUN: in the struggle for the Ukrainian State]. *Levada*. Lviv. 500 p. [in Ukrainian].
- Haluzevyi derzhavnyi arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy. F. 60. Spr. 88160. T. 1. Ark. 40-73. [in Ukrainian].
- Haluzevyi derzhavnyi arkhiv sluzhby zovnishnoi rozvidky Ukrainy (dali – HDA SZRU.) F. 1. Spr. 11332. T. 5. Ark. 23–25. [in Ukrainian].
- HDA SZRU. F. 1. Spr. 6964. T. 1. Ark. 123. [in Ukrainian].
- Dokumenty i materialy z istorii Orhanizatsii Ukrainskykh Natsionalistiv. (2007) [Documents and materials on the history of the Organization of Ukrainian Nationalists.] Tom 2, Chastyna 2: Lystuvannia Ye. Konovaltsia z D. Andrievskym (1927-1934 r.). uporyad. Yu. Chernenko. Kyiv. *Vydavnytstvo imeni Oleny Telihy*. 536 p. [in Ukrainian].
- Kucheruk O. (2006) Dmytro Andrievskyi i protses pidhotovky Pershoho konhresu ukrainskykh natsionalistiv 1929 r. [Dmytro Andrievskyi and the process of preparation of the First Congress of Ukrainian Nationalists in 1929]. *Ukrayinskyi vyzvolnyi rukh: naukovyi zbirnyk*. – CH. 8. – Lviv. – pp. 76–101. [in Ukrainian].
- Lyst D. Andrievskoho do Ye. Konovaltsia vid 14 travnya 1931 r. [Letter from D. Andrievsky to E. Konovalets dated May 14, 1931]. Arkhiv OUN u Kyievi. F. I. Op. 3. Spr. 2. Ark. 147-148. [in Ukrainian].
- Lyst D. Andrievskoho do Ye. Konovaltsia vid 24 travnya 1931 r. [Letter from D. Andrievsky to E. Konovalets dated May 24, 1931]. Arkhiv OUN u Kyievi. F. I. Op. 3. Spr. 2. Ark. 150. [in Ukrainian].
- Martynets V. (1949) Ukrainske pidpillia: Vid UVO do OUN. Spohady y materialy do peredistorii ta istorii ukrainskoho orhanizovanoho natsionalizmu. [The Ukrainian underground: From the UVO to the OUN. Memories and materials to prehistory and history of Ukrainian organized nationalism.]. – B. m. (*Vinnipeh*). – pp. 210–211. [in Ukrainian].
- Melnyk R. (2010) Teoretyko-modeliuiuchi osnovy V. Petryva shchodo zberezhenia ta populiaryzatsii ukrainskoi istoriiko-kulturnoi spadshchyny v Prazi. [Theoretical and modeling bases of V. Petriv regarding the preservation and popularization of the Ukrainian historical and cultural heritage in Prague]. *Vseukrayinskyi naukovyi zhurnal «Mandrivets»*, lypen-serpen. pp. 16–20. [in Ukrainian].
- Lyakhovych Ye. (1974) Diialnist OUN u Londoni v 1933–1935 rokakh. Yevhen Konovalets i yoho doba. [Activities of the OUN in London in 1933-1935]. Miunkhen: Fundatsiia im. Yevhena Konovaltsia. p. 916 [in Ukrainian].
- Obiednannia ukrainskykh orhanizatsii za kordonom. (1932). [Association of Ukrainian organizations abroad.] *Rozbudova natsiyyi*, richnyk V., Praha, ch. 1-2(48-49). – p. 3. [in Ukrainian].
- Paliienko M. H. (2001) Stvorennia ta diialnist Ukrainskoho istorychnoho kabinetu v Prazi (1930–1945 rr.). [Creation and activity of the Ukrainian Historical Office in Prague] *Visnyk Kyiv. nats. linhv. un-tu. Seriia «Istoriia. Ekonomika. Filosofiya»*. Vyp. 5. pp. 349–356. [in Ukrainian].
- Posivnych M. (2010) Voiienno-politychna diialnist OUN v 1929–1939 rr. [Military and political activity of the OUN in 1929-1939.] *n-t ukraїnoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy. CDVR*. Lviv. 368 p. [in Ukrainian].
- Posivnych M. (2009) Voiienno-politychna diialnist OUN u lypni – veresni 1939 roku. [Military and political activities of the OUN in July – September 1939]. *Halytska brama: Lviv 1939 rik. Lviv: Tsentri Yevropy, Instytut Lvova*. № 7-9 (175–177). pp. 15–20. [in Ukrainian].
- Posivnych M. (2003) Formuvannia viiskovoi doktryny OUN (1929-1939). [Formation of the military doctrine of the OUN]. *Ukrayinskyi vyzvolnyi rukh*. Lviv. Zb. 1. pp. 34–44. [in Ukrainian].
- Sych O. (2010) Zovnishnia polityka zakordonnykh chastyn OUN. [Foreign policy of foreign parts of the OUN]. *Pytannya istoriyi Ukrayiny*. 2010. T. 13. pp. 66–70. [in Ukrainian].

25. Sukhobokova O. (2012) Ukrainyskyi kulturno-osvitnii osередok u Chekho-Slovatskii respublitsi u 1920-kh rr. [Ukrainian cultural and educational center in Czechoslovakia]. *Istoriya Ukrayiny*. No 41–42. pp. 3–9. [in Ukrainian].
26. Ostashko T. S. (1998) Z istorii literaturno-mystetskoho zhyttia v Ukraini za chasiv Tsentralnoi Rady. [From the history of literary and artistic life in Ukraine during the times]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 1998. No 3. pp. 24–38 [in Ukrainian].
27. Ukrainyskyi Velykden u Belhii. [Ukrainian Easter in Belgium]. (1932). *Dilo*. 20 travnia 1932. Ch. 109. p. 4. [in Ukrainian].
28. Ukrainyskyi Viddil pry Viiskovim Muzeiu v Briusseli. [Ukrainian Department at the Military Museum in Brussels.]. (1931). *Litopys Chervonoï Kalyny* Ch. 7–8. 44 p. [in Ukrainian].
29. Ukrainska emihratsiia u Frantsii, Belhii ta Liuksemburzi. [Ukrainian emigration in France, Belgium and Luxembourg.]. (1929) *Rozbudova natsii*. Praha. Ch. 8–9. S. 298. [in Ukrainian].
30. Aronsson P., Elgenius G. (2015) National Museums and Nation-building in Europe 1750-2010: Mobilization and Legitimacy, Continuity and Change. New York. 226 p.
31. Starodub T. (2019) Ukraine's Foreign policy guidelines in the geopolitic vision of Dmytro Andrievsky (20-s – 30-s of XX century). *Humanitarian Vision*. 5, № 1. pp. 50–56.
32. Povidomlennia Yevropeiskoho obiednannia ukrainskykh orhanizatsii na chuzhyni do Hromadianskoho komitetu riatunku u Lvovi vid 25.12.1933 URL: <http://avr.org.ua/viewDoc/12811> (date of access: 23.07.2024).
33. Povidomlennia Yevropeiskoho obiednannia ukrainskykh orhanizatsii na chuzhyni do Hromadianskoho komitetu riatunku u Lvovi vid 28.11.1933. URL: <http://avr.org.ua/viewDoc/12810> (date of access: 23.07.2024).